

ישיבת הכותל - ירושלים

שיחת הגאון הרב אביגדר הלוי נבנצל שליט"א לפרשת משפטים תשס"ה נעשה ונשמע

כולה, אלא אף יותר מכך. למה? שהרי ישראל לא ידעו מה יצו עליהם ה' לעשות. אמנם בסופו של דבר ה' ציוה עליהם שביום אחד בשבוע יאכלו שלש סעודות וביום אחד בשנה יצומו, אבל היה יכול להיות גם להיפך. היה יכול להיות שה' יצוה עליהם לצום יום אחד בכל שבוע, וביום אחד בשנה לאכול שלש סעודות. ואם כן, כיון שישראל אמרו מראש "כל אשר דבר ה' נעשה ונשמע", הרי שקבלו עליהם לקיים גם את האופן האחרון, במידה ויצטוו על כך. ואם קבלה כזו כעשיה היא חשובה, הרי מגיע להם שכר כאילו צמו חמישים יום בשנה, ולא רק יום אחד, וכאילו קיימו אלפי מצוות ולא רק תרי"ג מצוות (שהרי הקב"ה היה יכול לצוות אותם על הרבה יותר מתרי"ג מצוות).

כעין זה יש לבאר גם במקום אחר בתורה. הקב"ה אומר לאברהם אבינו: "לֵךְ לְךָ... אל הארץ אשר אֲנִי אֹמֵר לְךָ" (בראשית יב, א). מדוע ה' אינו מגלה לאברהם באיזו ארץ מדובר? אומר רש"י: "כדי לתת לו שכר על כל דיבור ודיבור". חושבני שבדברי רש"י אלו כלולה גם הנקודה שהזכרנו: אם ה' היה אומר לאברהם ללכת לארץ כנען, אברהם היה מקבל שכר רק על הליכה מחרן לארץ כנען. עכשיו שלא גילה לו לאן הוא מתבקש ללכת, אברהם מוכן ללכת לכל מקום שה' יאמר לו, גם אם יאמר לו ללכת לנורווגיה או לדרום אפריקה (הרחוקים מחרן הרבה יותר מאשר ארץ ישראל). ממילא השכר המגיע לאברהם הוא הרבה יותר גדול מאשר על הליכה מחרן לארץ ישראל. וכך גם כאן. אם ישראל אומרים "כל הדברים אשר דבר ה' נעשה ונשמע", השכר המגיע להם על כך הוא הרבה יותר גדול מאשר על קיום כל התורה כולה, שכן הם מצדם היו מוכנים לקיים גם יותר ממה שנצטוו עליו בסופו של דבר בפועל.

אבל יש גם מעלה חשובה נוספת באמירת "נעשה ונשמע" של ישראל. המעלה היא, שהכריזו באמירה זו שאיננו בוררים מצוות! איננו אומרים: "מצוה זו נוחה לנו ומצוה זו אינה נוחה לנו" (כמו שעשו הגויים כשבא אליהם הקב"ה והציע להם לקבל את התורה), אלא "כל הדברים אשר דבר ה'", בין מה שמסתבר לנו ובין מה שאינו מסתבר לנו, "נעשה ונשמע".

חושבני שלענין זה רומז הצבע השחור של התפילין. הרי התורה מצוה אותנו "זה אֶלֶי וְאֲנֹהוּ", שמצוות צריכות להיות נאות עד כמה שאפשר (שבת קלג, ב). מדוע א"כ צוה ה' שעל רצועות התפילין להיות בצבע שחור? למה שלא תהיינה אדומות או כחולות או ירוקות, או רב

אמירת "נעשה ונשמע" - כקיום כל התורה כולה בפועל

כתוב בפרשתנו: "ויקח סֶפֶר הברית ויקרא באזני העם, ויאמרו: כל אשר דִּבֶּר ה' נעשה ונשמע" (שמות כד, ז). חז"ל שבחו מאד את אמירת "נעשה ונשמע" של בני ישראל: "בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע, באו ששים רבוא של מלאכי השרת, לכל אחד ואחד מישראל קשרו לו שני כתרים, אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע" (שבת פח, א). עוד אמרו: "בשעה שהקדימו ישראל נעשה לנשמע, יצתה בת קול ואמרה להן: מי גלה לְבָנֵי רוּזָה שמלאכי השרת משתמשין בו" (שם). ונאמרו גם שבחים אחרים. וצריך להבין, מה המעלה הגדולה באמירה זו.

חז"ל אומרים: "כל שמעשיו מרובים מחכמתו חכמתו מתקיימת" (אבות פ"ג מ"ט). וקשה: איך יתכן שמעשיו של אדם יהיו מרובים מחכמתו? הרי אדם לא יניח תפלין ולא יעשה קידוש בשבת ולא יבצע על לחם משנה ולא ישמר מל"ט מלאכות אם לא ילמד על כך. החכמה קודמת א"כ לכל מעשה, וממילא לא יתכן לכאורה מצב של "מעשיו מרובים מחכמתו"! שאלה זו שאל רבינו יונה ז"ל, ותיירץ כך: ב"מעשיו מרובים מחכמתו" אין הכוונה למעשים בפועל, אלא הכוונה היא "שיקבל על עצמו לעשות כל הדברים אשר יגידו לו... [ממילא, על ידי זה] אף מי שאינו יודע ואינו עושה נקראין 'מעשה', על שם כי יש לו שכר עליהם כאילו עשאו" (פירוש רבינו יונה על אבות שם). כלומר, אם אדם מקבל על עצמו לשמור את כל התורה, אפילו אם אינו יודע עדיין את פרטי מצוותיה וממילא אינו מקיים את הכל, נחשב לו כאילו קיים בפועל את כל התורה כולה, ומקבל שכר כאילו עשה! על ידי זה יתכן מצב של "מעשיו מרובים מחכמתו". ומסביר רבינו יונה ז"ל, שזוהי גם המעלה שבאמירת "נעשה ונשמע" של בני ישראל. היינו, שבזה "קבלו עליהם תחלה לעשות כל אשר יצוה עליהם וישמעו, ומיד קבלו שכר כאלו עשאו" (רבינו יונה שם).

והנה, אחר בקשת המחילה מרבינו יונה ז"ל, הייתי אומר אף יותר מזה: לכאורה ישראל מקבלים שכר לא רק כאילו קיימו את כל התורה

אברהם יצחק ויעקב" (תרא"ר פכ"ה). איזה הגיון יש בשאיפה גדולה כזו? וכי למעשי התנאים כבר הגעתי?! ולמעשי האמוראים כבר הגעתי?! או אל מעשי הגר"א? או לכל הפחות אל מעשי החפץ חיים? לא הגעתי לכל המדרגות הללו. וא"כ, לכאורה צריך היה לבקש "מתי יגיעו מעשי למעשי החפץ חיים", רק אח"כ, לכשנגיע לזה (אם נגיע), נבקש מתי יגיעו מעשי למעשי הגר"א, וכך הלאה. אך חז"ל מלמדים אותנו שלא זו הדרך. חז"ל מלמדים אותנו שכבר מן ההתחלה יש לשאוף לגדלות המירבית - "מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי, אברהם יצחק ויעקב". אם אדם ישאף להיות כאברהם יצחק ויעקב, אולי יהיה כמו החפץ חיים. אבל אם לא ישאף להיות כאברהם יצחק ויעקב, אזי גם כמו החפץ חיים לא יהיה. אם שואפים לגדלות, יש סיכוי לקבל גדלות. אבל אם לא שואפים לגדלות, לא מקבלים כלום.

ובאמת, השאיפה של "מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי, אברהם יצחק ויעקב", גם היא לא השאיפה הגדולה ביותר. חז"ל אומרים: "זה א-לי ואנוהו" (שמות טו, ב) - הוי דומה לו ("ואנוהו" - נוטריקון: אני והוא), מה הוא חנון ורחום, אף אתה הֵיָה חנון ורחום (שבת קלג, ב). לא מספיק א"כ לשאוף להיות כמו אברהם יצחק ויעקב. יש לשאוף להיות כמו הקב"ה! בפועל לא שייך כמובן להגיע לזה, אבל שאיפה להיות עד כמה שאפשר קרוב לזה - צריך שתהיה].

שאיפה זו, להגיע למדרגת האבות, אינה רק הנהגה טובה או עצה טובה. נראה יותר לומר שהיא בכלל החיוב שחייבה אותנו התורה לאהוב את ה' ולירא ממנו. אם בשר ודם יכול להגיע למדרגה כזאת של אהבה ויראה כמו שהגיעו אליה האבות הקדושים, הרי מסתבר שישנה גם דרישה להגיע למדרגה כזו. ואם איננו מגיעים, לפחות נשאף אליה, ובכח שאיפה זו לפחות נתקדם ונעלה לקראתה.

אמנם מצד אחד יש לנו לכאורה מעלה על אבותינו. חז"ל אמרו: "גדול המצווה ועושה יותר ממי שאינו מצווה ועושה" (ב"ק לה, א). אם כך, מדרגתנו גבוהה לכאורה ממדרגת אבותינו אברהם יצחק ויעקב, שלא נצטוו על התורה וקיימה מעצמם. אבל חושבני שזוהי טעות. שכן מדוע גדול המצווה ועושה יותר ממי שאינו מצווה ועושה? הסבירו בזה, מפני שהמצוה ניגש למצוה עם יותר יראת שמים. מי שאינו מצווה ועושה יש לו "פת בסליו", אם לא יעלה בידו לקיים את המצוה - לא קרה שום דבר. הוא לא יענש, כי ממילא אינו חייב במצוה. אבל המצוה ועושה ירא שמא לא יעשה כהוגן ויענש. ממילא הוא ניגש למצוה עם יותר יראת שמים, כדי לקיימה בשלמותה וכהלכתה. על פי טעם זה, אין אפוא חסרון בקיום המצוות של האבות הקדושים מצד שלא היו מצווים עליהן. מדרגתם היתה כל כך גבוהה, שגם בלי ציווי הם ניגשו לעשיית המצוות מתוך יראה עצומה. כל שאיפת חיייהם לא היתה אלא לעשות את

גוניות? כמדומני שיותר לומר בזה את הרמז הבא: הרי מה פירושו של דבר שחפץ מסויים צבוע, למשל, בצבע כחול? פירושו של דבר הוא, שחומר זה מחזיר קרני אור כחולות בלבד. מתוך אור השמש המורכב מכל הגוונים כולם, "בולע" חפץ זה את כל הגוונים, חוץ מן הקרניים הכחולות שאותן הוא מחזיר ואינו בולע. וכך כל צבע וצבע בולע את כל קרני האור, חוץ מקרני אור בצבע מסויים שאותן הוא מחזיר ואינו בולע. לעומת זאת, הצבע השחור בולע את כל קרני האור המגיעות אליו, ואינו מחזיר שום גוון. אולי לכן צותה התורה לצבוע את רצועות התפלין (ויש אומרים גם את בתי התפלין) בצבע שחור, לרמז על "כל הדברים אשר דבר ה' נעשה ונשמע", שאיננו מחזירים שום דבר, מקבלים את כל מה שה' אומר, בלי לומר מזה אנו מרוצים ומזה איננו מרוצים.

הקדמת נעשה ונשמע - בטוי לשאיפה למדרגות גבוהות

ואולם גם אחרי כל מה שהסברנו, עדיין יקשה: הרי אפשר היה לומר "נשמע ונעשה" (ולא בסדר הפוך - "נעשה ונשמע"). גם אם היו אומרים "נשמע ונעשה", היה משמע מזה שישראל מקבלים על עצמם מראש לעשות כל מה שה' יאמר, גם אם יטיל עליהם אלפי מצוות. מדוע אם כן הקדימו ישראל את ה"נעשה" ל"נשמע"? מה היה רצונם לומר בזה?

אולי מותר לומר כך: חז"ל אומרים: "מהיכן למד אברהם את התורה? רבן שמעון אומר: נעשו שתי כליותיו כשתי כדים של מים והיו נובעות תורה... רבי לוי אמר: מעצמו (מפינתו) למד תורה" (ב"ר צה, ג). כלומר, אברהם השיג את כל התורה כולה מעצמו, וגם קיים את כולה עד שלא ניתנה (קדושין פב, א), וכך גם יצחק אבינו ויעקב אבינו. אפשר אם כן לומר, שזו היתה כוונת בני ישראל שהקדימו "נעשה" ל"נשמע". ישראל רצו לומר בזה: רצוננו להיות בדרגת אבותינו, לדעת ולקיים את התורה מעצמנו, בלי שמיעה ("נעשה"). ומה שלא נוכל להשיג מעצמנו מפני שאיננו במדרגת אברהם יצחק ויעקב, נקבל ע"י שמיעה ממש רבינו ("נשמע"). אבל עד כמה שנוכל, נשתדל להשיג את התורה מעצמנו. זוהי המעלה של הקדמת נעשה ונשמע, שרצו להגיע למדרגה הזאת, להבין מעצמם את רצון ה'.

בשאיפתם זו להיות במדרגת האבות הקדושים בהשגת התורה, קיימו ישראל למעשה את דברי חז"ל שאמרו: "כל אחד ואחד מישראל חייב לומר, מתי יגיעו מעשי למעשה אבותי,

כבר כלי שני, וכלי שני אינו מבשל. וכלי שלישי אפילו בקלי הבישול ישנה כבר שאלה עד כמה הוא מבשל. ואם אנחנו נהיה כלי שני שלישי ורביעי, מה ישאר מהתורה? לא נוכל להעביר אותה הלאה! רק אם כל דור יהיה כלי ראשון, כל דור ירגיש את החום של כלי ראשון, הוא יוכל להעביר את התורה הלאה לדור הבא. וזהו לכאורה גם הטעם, למה הנחש פנה אל חוה ולא פנה אל אדם הראשון. כי חוה היתה כלי שני ואדם הראשון נצטווה מפי הגבורה, ממילא קל יותר לפתות אותה מאשר את אדם. התורה רוצה א"כ שיהודי לא יהיה בבחינת כלי שני, אלא יעביר את כל החום שקבל במעמד הר סיני, ועם כל החום הזה ילמד עם בניו, והם הלאה עם בניהם. ממילא לא קשה קושיית האבן עזרא, איך אפשר לצוות על האדם לא לחמוד, שכן אם נחיה תחת הרושם של מעמד הר סיני, ממילא לא נתאוה לרכוש זולתנו.

עבדו את ה' בשמחה

דוד המלך אומר על עצמו: "שויתי ה' לנגדי תמיד". גם הרמ"א מתחיל את השו"ע עם "שויתי ה' לנגדי תמיד". אבל אנחנו הרי איננו במדרגה הזאת. זוהי מצוה תמידית ("לנגדי תמיד"), ואנו הרי איננו במדרגה זו שה' יהיה נגד עינינו תמיד, לא בכמות ולא באיכות. לעניות דעתי, ביום הכפורים כשאנו מתוודים על המחדלים שלנו, זהו אחד מן המחדלים שצריך להתוודות עליהם, שחסר לנו (עכ"פ ל') באהבה, ביראה ובדבוקת.

אמנם הרמב"ם כותב, שכשעושים תשובה ומתוודים, צריך השב ש"יעיד עליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם" (הלכ' תשובה פ"ב ה"ב). כלומר, השב בתשובה צריך לעשות את הקב"ה לעד שיעיד עליו שלא יחזור לחטא זה לעולם, אבל **במחזורים שלנו לא מופיע משפט בעל תוכן כזה. קשה לנו להבטיח שבשנה הבאה תהיה לנו דבקות בה' כמו שהיתה לאברהם ליצחק וליעקב.** אנו מתוודים אמנם ביום הכפורים, מביעים חרטה על מעשינו הרעים, אבל **איננו מעידים עלינו את יודע התעלומות, שלא נשוב לחטאינו עוד.** אנו מבקשים "יהי רצון מלפניך ה' אלקי ואלקי אבותי שלא אחטא עוד", אבל לומר שהקב"ה עד שלא אחטא, זה איננו אומרים. למה? מפני שאיננו בטוחים שאכן לא ניכשל שוב. ממילא איננו יכולים לומר את מה שהרמב"ם אומר לנו לומר. צריך להשתדל בכל שנה להיות קצת יותר טובים מאשר בשנה הקודמת, אבל להיות בטוח שלא אחטא עוד זו תפילת שוא. מו"ר הגה"צ הרא"א דסלר זצ"ל אמר: אם אדם נוסע מירושלים לתל אביב ונזכר פתאום שבעצם הוא צריך להיות בירושלים ולא בתל אביב, לא כל כך משנה באיזו מהירות הוא יסע מתה, כמו שמשנה שישנה את כיוון נסיעתו ויתחיל לנסוע לכיוון הנכון. אח"כ יתקדם כמה

רצון ה' בכל רגע ורגע, ממילא גם בלי ציווי היתה להם יראה גדולה, שלא יחסירו חלילה משהו מקיום רצון ה'.

מעמד הר סיני - מסייע לקיים "לא

תחמד"

האבן עזרא שואל (שמות כ, יד): איך אפשר לצוות על אדם "לא תחמד"? (שמות כ, יד; דברים ה, יח) אפשר לומר לו לא לגנוב, לא לגזול, אפילו לא להפציר, אבל איך אפשר לומר לו לא לרצות משהו? החמדה הרי אינה תלויה בכלי המעשה אלא בלב, ועל הלב אי אפשר לכאורה לשלוט. (האבן עזרא נוקט ש"לא תחמד" הוא בלב, שלא כדעת ראשונים אחרים שסוברים ש"לא תחמד" הוא במעשה דוקא - ע"י רמב"ם הלכ' גולה ואכידה פ"א ה"ט, ו"חינוך מצוה ל"ח). עונה האב"ע: אם אדם פשוט יראה את בת המלך, הרי לא יחמוד אותה בלבבו, שהרי הוא מבין שאין שום סיכוי שהמלך יסכים לתת לו אותה. המלך יבחר לחתן עבודה בשר חשוב או בעשיר גדול או בשר צבא מצטין, אבל לא באדם פשוט. ממילא אינו חומד אותה. כך, אומר האב"ע, גם ממון הזולת צריך להיות שבבילך כמו בת מלך, שתבין שאין שום שייכות שתקח אותו. ממילא לא תתאוה לו.

אבל חשבת, אולי אפשר לתרץ את קושיית האבן עזרא גם באופן אחר: אם בשעת מעמד הר סיני היה משהו שואל אותי: האם חומד אתה את הבית של החבר שלך? אם הייתי בכלל יכול לפתוח את הפה, הייתי עונה לו: ודאי שלא! אפילו את הבית שלי אינני חומד לעת כזאת, כל שכן שלא את בית חברי. "בְּצֵלוֹ חִמְדָּתִי וְנִשְׁבָּתִי" (שה"ש ב, ג) - הדבר היחיד שאותו אני חומד עתה, הוא לשבת בצילו של הקב"ה, להיות דבוק בקב"ה. והנה, התורה צייתה אותנו: "רק השמר לך ושמר נפשך מאד, פן תשכח את הדברים אשר ראו עיניך ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך... יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך בְּחַרְבֵּי" (דברים ד, ט-י). כלומר: התורה אינה רוצה שמעמד הר סיני יהיה עבורנו מאורע שקרה פעם, לפני אלפי שנים. התורה רוצה שמעמד הר סיני יהיה מאורע שאתה חי איתו בכל עת ובכל שעה! "והודעתם לבניך ולבני בניך, יום אשר עמדת לפני ה' אלקיך בְּחַרְבֵּי" (שם), פירשו חז"ל (ברכות כב, א), שכשם שביום שעמדת לפני ה' אלקיך בחורב עמדת באימה וביראה ברתת ובזיע מן האש הגדולה והקולות והברקים וכל מה שהיה שם, כך תחיה כל הימים, וכך תעביר את התורה הלאה. למה זה דרוש? כי מי שעמד במעמד הר סיני היה כלי ראשון, אבל מי שקיבל ממנו הוא

היא החיים עצמם! "כי הם חיינו" - ולא רק אמצעי לחיינו. רק התורה עושה מאיתנו אדם. בלי תורה, האדם אינו שונה בהרבה מסוס או מתרנגול. אחד מחכמי המוסר אמר: למה דרווין (אבי תורת ההתפתחות הכפרנית) אמר שהאדם התפתח מן הקוף? מפני שמימיו לא ראה אדם!... אנו שמכירים את גדולי ישראל, הן חכמי הדור האחרון וכל שכן חכמי דורות קודמים, יודעים מה זה אדם. אבל דרווין שלא הכיר את גדולי ישראל לא ראה מימיו "אדם", הוא הכיר רק עדר של קופים, ממילא חשב שהקוף הזה התפתח מקוף אחר... אנו איננו רוצים להיות קוף מפותח, אנו רוצים להיות בני אדם. ואם כך, השמחה היא תנאי גדול בעבודת ה'.

אבל חז"ל אמרו שיש סתירה בקהלת. מצד אחד הוא אומר "ושבחתני אני את השמחה" (קהלת ה, טו), ומצד שני הוא אומר "ולשמחה מה זה עֲשֶׂה" (שם ב, ב). אומרת הגמרא: זו שמחה של מצוה וזו שמחה שאינה של מצוה. על שמחה של מצוה נאמר "ושבחתני אני את השמחה", כי היא מביאה להתרוממות הרוח בעבודת ה'. אבל שמחה שאינה של מצוה איננה שום דבר, היא אינה אלא הוללות ולא שמחה.

העבודה של חודש אדר הרי זו השמחה. משנכנס אדר מרבים בשמחה. יש גם מצוה לשתות יין, אבל זה רק בפורים. בשאר החודש לא נצטוונו לשתות יין. איך שמחים א"כ בשאר ימי חודש אדר בלי יין? ע"י לימוד תורה. הרי בתשעה באב אסור ללמוד מפני ש"פקודי ה' משמחי לב". א"כ כמה שבאב צריך למעט, באדר צריך להרבות. להתחזק בלימוד התורה, לשמוח במה שבאמת צריך לשמוח בו, בישועת ה' לישראל, שכלל ישראל לא נשמד בימי המן. יותר מזה: חז"ל הרי אמרו: "ראו כל אפסי ארץ את ישועת אלקינו" (תהלים צח, ג), אימתי ראו כל אפסי ארץ את ישועת אלקינו? בימי המן (מגילה יא, א), שהיה קידוש השם גדול, שבכל שבע ועשרים ומאה מדינה נודע שתפילת מרדכי ואסתר הפכה את הקערה על פיה, ו"ביום אשר שָׁפְרוּ אֶבְיֵי הַיהוּדִים לְשִׁלוֹט בָּהֶם, וְנִהְפְּחוּ הוּא אֲשֶׁר יִשְׁלְטוּ הַיהוּדִים הַמָּה בְּשָׁנָאֵיהֶם" (אסתר ט, א). ראו את ישועת אלקינו בכל קצווי תבל. היה בזה קידוש השם גדול. אבל לא פחות מזה היה קידוש השם בזה ש"קימו וקבלו היהודים". הרי מתן תורה בסניני היה בכפיה, "כפה עליהם הר כגיגית", אך "הדור קבלוה בימי אחשורוש", חזרו וקבלו את התורה מרצון. זו צריכה להיות השמחה שלנו בפורים, על שזכינו לא רק לתשועת הגוף אלא גם לקידוש השם ולתשועת הנפש, לקבל את התורה באהבה, וממילא גם ללמוד בהתאם לזה, מתוך אהבת התורה, ומתוך רצון לשמוע ללמוד וללמד לשמור ולעשות ולקיים.

ישנה בזה נקודה שנתחדשה לי השנה (על דרך הדרוש). הפסוק אומר: "קימו וקבלו היהודים". למה "קימו וקבלו"? היה צריך לומר קבלו וקימו, כי קודם מקבלים ואח"כ מקיימים. אלא הקדימו כאן שוב נעשה

שיתקדם, אבל קודם כל שיתחיל לעלות בכיוון מעלה. כך גם בענין שלנו. אמנם לא אהיה בשנה הבאה כמו אברהם יצחק ויעקב, אבל שאתחיל להתקרב למדרגה שלהם, להיות קצת יותר טוב מאשר בשנה שעברה, זו התשובה שאנו יכולים לעשות ביוה"כ. להיות מיד כמו האבות איננו יכולים, אבל צריך להשתדל לעלות מעלה מעלה, להגיע למדרגה של "נעשה ונשמע", עד כמה שאנו יכולים להבין את רצון ה', גם מה שלא למדנו במפורש, להשתדל להבין את רצון ה'. בן שיודע שאביו מעוניין בכל יום בשוכו הביתה בכוס תה, לא מחכה עד שאביו יבקש ממנו להכין לו כוס תה, אלא מכין כבר מקודם כוס תה. לנסות להבין את רצון ה' גם על מה שלא אמרו לנו במפורש; ללמוד לקרוא בין השיטים.

מה יכול לעזור לזה? לימוד פרקי תנ"ך שמדברים על אהבת ה' ויראת ה', וכן רמב"ן וספרי מוסר שמחזקים את האהבה והיראה והדבקות, כדי לעלות קצת במדרגות של אהבת ה' ושל יראת ה'. ואחד הדברים שיכולים לעזור זו השמחה, לעשות את המצוות מתוך שמחה. הרי כל התוכחה הנוראה ב"כי תבוא", עונשים על גבי עונשים, על מה היא באה? - "תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב מרב כל" (דברים כח, מז). לא תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך כלל, אלא "תחת אשר לא עבדת... בשמחה ובטוב לבב". על זה באים העונשים הנוראים המפורטים בתוכחת "כי תבוא". למה זה נורא כל כך, לעבוד את ה' בלי שמחה? ודאי יש הרבה סיבות לזה, אבל השכל הקטן שלי מבין בזה שני טעמים: א' אם לא מקיימים מצוות בשמחה קשה להעביר לדור הבא, כפי שדיברנו. אם הבנים רואים שאביהם עושה את הדברים כמי שכפאו שד, הם עצמם יעשו אולי חצי דבר ורבע דבר, והנכד כבר לא יעשה כלל. כי אם סבא לא רצה את זה, למה שאני אעשה את זה? ב' גם האדם עצמו, אם הוא אינו מקיים את התורה מתוך שמחה, זהו סימן שהוא אינו מעריך את התורה ואינו מבין מה היא תורה, שהתורה היא חיי עולם, שהיא חיינו ואורך ימינו. מסופר, שהתקיימה פעם בדור שלפנינו אסיפת רבנים לדון על מצב עניני הדת. התבטא שם אחד הרבנים ואמר, שהתורה נחוצה לנו כאויר לנשימה. קם הג"ר ברוך בער ליבוביץ זצ"ל (ה"ברכת שמואל") ואמר: לא נכון! התורה איננה כמו אויר לנשימה, שכן האויר אינו אלא אמצעי לחיים, ואם יקום מדען וימצא דרך לחיות בלי אוויר, נוכל לחיות גם בלי אוויר. אבל התורה אינה כן. התורה איננה רק אמצעי לחיים, אלא

לנשמע, קודם "קימו" ורק אח"כ "קבלו". חזרו
למדרגה הגבוהה שהיו בהר סיני להקדים נעשה
לנשמע. הרי שלא רק בשבועות אלא גם בפורים
זכינו למדרגה הגדולה הזאת.